

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 25/1998 vp

Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain 1 a §:n muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä lokakuuta 1998 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain 1 a §:n muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 141/1998 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on ottanut käsiteltäväksi

— lakialoite 130/1997 vp (Mikko Kuoppa /va-rym.) laiksi kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta ja

— lakialoite 89/1998 vp (Seppo Kanerva /kokym.) laiksi kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Juha Rossi, sosiaali- ja terveysministeriö
- osastopäällikkö Eeva Ahokas ja aktuaari-päällikkö Antero Ahonen, Kansaneläkelaitos
- sosiaalipoliittinen sihteeri Aarne Lehtonen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- asiantuntijalääkäri Kari Kaukinen, Teollisuuden- ja Työnantajain Keskusliitto TT
- asiamies Jukka Karhu, Palvelutyönantajat
- sosiaalisihteeri Veikko Simpanen, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- toiminnanjohtaja Pentti Laakkonen, Eläkeläiset ry
- tiedotuspäällikkö Seppo Suominen, Eläkeliitto ry
- toiminnanjohtaja Simo Hynninen, Kristillinen Eläkeliitto ry..

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annettua lakia, kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöstä, kansaneläkelakia, eläkkeensaajien asumistukilakia, perhe-eläkelakia, lap-

sen hoitotuesta annettua lakia ja vammaistukilakia.

Vuonna 1999 tehtäisiin indeksitarkistus myös eläkkeensaajien hoitotukeen, lapsen hoitotukeen sekä vammaistukeen. Indeksitarkistuksia tehtäessä ei kuitenkaan otettaisi huomioon vuoden 1994 lokakuusta vuoden 1997 lokakuuhun

tapahtunutta kustannusnousua. Kansaneläkkeen pohjaosan alentaminen ehdotetaan aiennettavaksi helmikuun 1999 alusta tammikuun alkuun 1999, jolloin kansaneläkkeen alennus voisi toteutua samanaikaisesti uusien ennakonpidätysperusteiden voimaantumisen kanssa. Pohjaosaa ehdotetaan alennettavaksi kuitenkin vain 17,3 prosenttia vuonna 1999.

Tapaturman tai liikennevahingon perusteella kuntoutusajalta maksettavat korvaukset ehdotetaan otettaviksi huomioon kansaneläkettä, perhe-eläkelain mukaista leskeneläkettä ja eläkkeensaajien asumistukea määrättäessä. Lisäksi ehdotetaan, että leskeneläkettä ja eläkkeensaajien asumistukea määrättäessä otetaan tulona huomioon lasten kotihoidon tuki sekä työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukainen koulutustuki.

Lapsen hoitotukeen ja lapseneläkkeeseen ehdotetaan maksettavan tuen vähimmäismäärää, joka olisi tämän vuoden kansaneläkeindeksin ta-

ssossa 31 markkaa kuukaudessa. Vammaistuen maksamisen perusteena oleva Suomessa asumista koskeva aikavaatimus ehdotetaan poistettavaksi silloin, kun ulkomailla vammautunut lapsi on 16 vuotta täyttäessään saanut Suomessa lapsen hoitotukea.

Esitys liittyy valtion vuoden 1999 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 130/1997 vp ehdotetaan kansaneläkkeiden pohjaosa jäädettäväksi vuoden 1997 helmikuun alun tasoon.

Lakialoitteessa LA 89/1998 vp ehdotetaan kansaneläkkeiden pohjaosa jäädettäväksi vuoden 1998 helmikuun alun tasoon.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Valiokunta ehdottaa 5. lakiehdotuksen 30 §:n 1 momentin 5 kohdassa korjattavaksi teknisen virheen.

Kansaneläkkeen pohjaosan määrällä on vähennetty eräiden eläkkeensaajien, yleensä valtion tai kuntien palveluksessa olleiden henkilöiden eläkkeitä. Valiokunnan saaman tiedon mukaan Kansaneläkelaitoksen tiedossa ei ole näiden henkilöiden lukumäärää, vaan asian selvittäminen vaatii tiedon saamista työeläkejärjestelmästä. Jotta voidaan selvittää näiden henkilöiden pohjaosan alentamisen keskeyttämisen taloudelliset vaikutukset, tulee Kansaneläkelaitoksen ja työeläkelaitosten olla yhteistoiminnassa. Valiokunta ehdottaa asian selvittämistä kos-

kevan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*)

Kansaneläkkeen pohjaosan vuotuisen leikkaukseen ryhdyttiin valtiontaloudellisista syistä. Valtion taloudellinen tilanne on parantunut, työllisyystilanteen paraneminen lisää edelleen verotuloja ja valtion nettovelkaantumisen on saatu kuriin. Valiokunta ehdottaa valtion parantuneen taloustilanteen huomioon ottamista eläkeläisten asemassa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*)

Lakialoitteet ovat hallituksen esityksen kanssa siten ristiriitaisia, että valiokunta ehdottaa niihin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämistä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muuttamatto-

mina, paitsi 5. lakiehdotuksen 30 § muutettuna (5. lakiehdotus) ,

että lakialoitteisiin sisältyvät lakiehdotukset hylätään ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset) .

5. lakiehdotus

30 §

Leskeneläkkeen täydennysmäärä määräytyy 15 b, 15 d ja 15 f §:n mukaan. Eläkkeensaajan työtulosta otetaan kuitenkin vuosituloa määrättäessä huomioon vain 60 prosenttia. Työtuloksi katsotaan palkkatulo sekä se osa liike- ja ammatitulosta tai maatilataloudesta taikka muusta ansiotoiminnasta saadusta tulosta, jota on pidettävä kohtuullisena korvauksena edellä tarkoitettussa ansiotoiminnassa suoritetusta työstä. Työtuloksi katsotaan myös

— — — — —
(4 kohta kuten HE)

5) työkyvyttömyyden perusteella maksettava päiväraha tai tähän rinnastettava vuodelta tai sitä lyhyemmältä ajalta maksettava muu ansionmenetyksen korvaus kuin tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain mukainen päiväraha tai liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain mukainen ansionmenetyksen korvaus;

(6 ja 7 kohta kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että pikaisesti selvitetään niiden henkilöiden määrä, joiden työeläkettä on vähennetty pohjaosan määrällä.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus valtion taloudellisen tilanteen sen sallissa esittää lainmuutoksen, jolla kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen pysäytetään.*

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Virpa Puisto /sd
jäs. Liisa Hyssälä /kesk
Kari Kantalainen /kok
Paula Kokkonen /kok
Mikko Kuoppa /va-r
Eero Lämsä /kesk
Hannes Manninen /kesk

Maija Rask /sd
Juha Rehula /kesk
Osmo Soininvaara /vihr
Marjatta Vehkaoja /sd (osittain)
Marja-Leena Viljamaa /sd
vjäs. Mikko Immonen /vas.

VASTALAUSE

Perustelut

Kaikkien kansalaisten oikeus edes pieneen kansaneläkkeeseen, pohjaosaan, on ollut keskeinen kansanvakuutuksen periaate ja motivoinut kaikkia osallistumaan sen rahoitukseen. Pohjaosan muuttaminen työeläkevähenteiseksi vuoden 1996 alusta mursi tämän periaatteen. Päätös merkitsi sitä, että monet pitkään kansaneläkevaikutusmaksua maksaneet eivät tule koskaan saamaan kansaneläkettä.

Olemme johdonmukaisesti vastustaneet kansaneläkkeen pohjaosan poistamista. Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus kohdistuu tavallisiin keskituloiisiin eläkkeensaajiin. Pohjaosan työeläkevähenteisyys koskee erityisesti niitä, jotka saavat 4 000—5 000 markan työeläkkeitä, mutta ei vaikuta mitään todella suurten eläkkeiden tasoon.

Lakiehdotuksilla kuitenkin jatkettaisiin kansaneläkkeen pohjaosan leikkausta ensi vuonna. Valiokunnan lausuma kansaneläkkeen pohjaosan leikkaamisen pysäyttämistä valtion taloudellisen tilanteen salliessa on hurskas toive, joka ei johda mihinkään. Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen on ollut Lipposen hallituksen tietoinen, poliittinen päätös, jota istuva hallitus ei aio missään oloissa purkaa.

Lipposen hallitus aloitti kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen vuoden 1996 alusta. Leikkaus oli ensimmäisenä vuonna 60 mk/kk ja jatkuu, jollei leikkausta jäädytetä, aina vuoteen 2001 saakka. Ensi vuoden tammikuun alussa pohjaosan leikkaus on 66 markkaa kuukaudessa.

Hallitus lupaa, että indeksitarkistuksen ja veroasteikkojen muutosten kanssa toteutettuna pohjaosan leikkaus ei laske kenenkään eläkettä

markkamääräisesti. Kun leikkaukset tapahtuvat tammikuussa samanaikaisesti indeksikorotusten ja veroasteikkojen tarkistusten kanssa, eläkeläisten käteen jäävä tulo tuskin pienenee, mutta eläkkeiden reaaliarvo heikkenee.

Eläkeläisten menetykset ovat arvion mukaan vuoteen 2001 mennessä lähes kolme miljardia markkaa ja vuoteen 2010 mennessä yli neljä miljardia markkaa. Leikkaus tulee koskemaan arviolta 400 000 eläkeläistä.

Mielestämme pohjaosan leikkaus oli alkuaan virheellinen päätös, eikä sitä pitäisi enää jatkaa. Esitämme, että pohjaosan leikkaus pysäytetään ensi vuoden alusta alkaen.

Säästölakeina esitetään lasten kotihoidon tuen sekä aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisen koulutustuen huomioon ottamista kansaneläkeetuksia vähentävinä tekijöinä. Ehdotukset merkitsevät, että kansaneläkelaitoksen etuusmenot säästyisivät 12 miljoonalla markalla ensi vuonna. Meidän mielestämme näillä säästöillä ei ole mitään valtiontaloudellista merkitystä, mutta ne heikentävät etuudensaajien toimeentuloa. Esitämme näitä lakiehdotuksia hylättäviksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1., 5., 6. ja 7. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisina,

että 3. ja 4. lakiehdotus hylätään ja

että 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

2.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansaneläkelain muuttamisesta 18 päivänä joulukuuta 1995 annetun lain (1491/1995) voimaantulosäännöksen 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 980/1996, seuraavasti:

— — — — —
Ennen tämän lain voimaantuloa alkanut pohjaosa ja lisäosa maksetaan lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisena. Jos eläkkeeseen ei kuulu lisäosaa, pohjaosan täysi määrä on 2 316 markkaa vuodessa 1 päivästä tammikuuta 1996 tai siitä ajankohdasta, josta lisäosa lakkaa. Tätä eläkkeen määrää pienennetään 20 prosenttia 1 päivästä helmikuuta 1997 ja 1 päivästä helmikuuta 1998. *Eläke maksetaan 1 päivästä tammikuuta 1999 lukien sen suuruisena kuin se oli 31 päivänä joulukuuta 1998.* Edellä

mainitulla tavalla menetellään myös, kun ennen tämän lain voimaantuloa alkanutta määräajaksi myönnettyä eläkettä jatketaan tai työttömyyseläke muutetaan työkyvyttömyyseläkkeeksi taikka työttömyys- tai työkyvyttömyyseläke muutetaan vanhuuseläkkeeksi. Pohjaosan muuttamisesta tämän voimaantulosäännöksen mukaiseksi 1 päivästä tammikuuta 1996 alkaen annetaan kirjallinen päätös vain pyynnöstä.

— — — — —
Voimaantulosäännös
(Kuten StVM)

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 1998

Liisa Hyssälä /kesk
Juha Rehula /kesk
Hannes Manninen /kesk

Eero Lämsä /kesk
Mikko Kuoppa /va-r